

**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД**

Засгийн газрын V байр, Б.Ширэндэвийн гудамж 8/4,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас/Факс: (976-51) 26 75 33,
Цахим шуудан: info@mojha.gov.mn,
Цахим хуудас: www.mojha.gov.mn

2024.05.01 № 1/2248

танай _____-ны № _____-т

**МОНГОЛЫН ХУУЛЬЧДЫН
ХОЛБООНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧ
П.ОДГЭРЭЛ ТАНАА**

Тус яамнаас Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20, 39 дүгээр зүйлд тус тус заасны дагуу санал авахаар хүргүүлэв.

Хуулийн төслийг судлан үзэж, саналаа яаралтай ирүүлнэ үү.

Б.ЭНХБАЯР

171301873
Doc. Yam 25.2024

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН
САЙД

Б.ЭНХБАЯР

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны "Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай" 18 дугаар тогтоолын 1-д хүний эрхийг хангахтай холбоотой 14 асуудлыг судалж, холбогдох хуулийн төслийг эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилгод нийцүүлэн боловсруулж 2024 оны 04 дүгээр сарын 15-ны өдрийн дотор Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх арга хэмжээ авахыг Засгийн газарт даалгасан.

Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 14 дүгээр зүйлд "3(b).Хүн бүр өөрийг нь яллагдагчаар татсан аливаа эрүүгийн хэргийг хянан хэлэлцэхэд бүрэн тэгш эрхийн үндсэн дээр өмгөөлүүлэх ажлаа бэлтгэх хүрэлцээтэй хугацаа, бололцоотой байх, сонгож авсан өмгөөлөгчтэйгээ харилцах баталгаагаар хангагдах эрхтэй" гэж заасан.¹

НҮБ-ын Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсгийн дүгнэлт болон Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 22 дахь илтгэлд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх шаардлага тулгараад байна.

Тухайлбал, НҮБ-ын Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсгээс өгсөн дүгнэлтэд "Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалын 10 дугаар зүйл, Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 14 (1) ба 14 (3) (b) зүйлд нийцүүлэн өмгөөлөгч шүүхийн өмнөх шатны ажиллагаа зэрэг эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх бүх шатанд хэргийн материалтай танилцах адил тэгш эрхээр хангах, өмгөөлөгч хэргийн материалыг хуулбарлах боломжийг олгох;" гэж зөвлөсөн.²

Улсын Их Хурлын 2024 оны "Хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай" 05 дугаар тогтоолын 1 дэх заалтын 1 дүгээрт "Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд заасан мэдээлэл хариуцагч нь өөрт байгаа, эсхүл нийтийн мэдээллийн дэд бүтцийг ашиглан олж авах, солилцох боломжтой мэдээллийг хүн, хуулийн этгээдээс шаардахгүй байх, хүн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллага хоорондоо цахим хэлбэрээр харилцах боломжийг олгосон зохицуулалтыг Иргэний хууль, Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Иргэний хэрэг

шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжид тусгах талаар хуулийн төсөл боловсруулж, Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны хаврын ээлжит чуулганы хугацаанд багтаан Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;" гэж тусгасан.

1.2.Практик шаардлага

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах дараах практик хэрэгцээ, шаардлага тулгараад байна.

-Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2020 оны 10 дугаар дүгнэлтэд "Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажсан хүний эрхийг үндэслэлгүй хязгаарласан шинжгүй, хууль зүйн процессын суурь зарчмуудад нийцсэн байх ёстой. Энэ утгаараа хуульд гэмт хэрэгт сэрдэгдэж байгаа этгээдийн эрх зүйн байдлыг дээрх хуулиар нарийвчлан зохицуулж өгөөгүйн улмаас тухайн этгээдээс гэрчийн мэдүүлэг авч, түүний эрхийг хөндөх байдал гаргахаар байгааг хууль тогтоогч анхаарч, хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох шаардлага байна..." гэж дүгнэсэн байдаг.

Хүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх илэрхий, хангалттай үндэслэл байсаар атал гэрчээр мэдүүлэг авсаны дараа баривчлах, эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах тогтоол үйлдсэнээр дараа сэжигтэн болгох нь Үндсэн хуулиар баталгаажсан "өөрийгөө өмгөөлөх" эрх, "өөрөө өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхийг шаардах, мэдүүлэг гаргуулахаар шахалт үзүүлэх, хүч хэрэглэхийг хориглоно" гэж заасантай нийцэхгүй тул гэрчээр мэдүүлэг авч байх үед гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл тогтоогдвол мэдүүлэг авах ажиллагааг зогсоож, сэжигтнээр мэдүүлэг авах ажиллагааг хуульд заасны дагуу явуулах зохицуулалтыг тусгах шаардлагатай байна.

-Практикт хойшлуулшгүй ажиллагааны хүрээнд мэдүүлэг авах ажиллагааг өмгөөлөгчгүйгээр явуулж, хууль бусаар хэрэг хүлээлгэх, өөрийнх нь эсрэг мэдүүлэг авах тохиолдлууд цөөнгүй гарч байгаатай холбоотойгоор сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчлах тохиолдолд өмгөөлөгч заавал оролцуулах асуудлыг хуулиар баталгаажуулах шаардлага тулгараад байна.

-Шүүх хуралдаан хойшилж буй шалтгаан нөхцөлийн дийлэнх нь өмгөөлөгчтэй холбоотой болох нь шүүхийн практикт хийсэн судалгаагаар харагддаг бөгөөд шүүх хуралдааныг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа хойшлуулж байгаа нөхцөл байдлыг хязгаарлах үүднээс өмгөөлөгчийн хариуцлагатай холбоотой асуудлыг хуульчлах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн шүүгдэгчийн гэм буруутай эсэхийг хянан хэлэлцэх үндсэн шүүх хуралдааны бэлтгэлийг талуудын оролцоотой хангаж, шүүх хуралдаан хойшлогдох явдлыг багасгах зорилгоор 2017 оны Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлэг явуулах журмыг шинээр хуульчилсан бөгөөд мөн хуулийн 33.1 дүгээр зүйлийн 8 дахь хэсэгт "Шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлэгт оролцох хүсэлт гаргасан тохиолдолд хохирогч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийг оролцуулж болно. Хохирогч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч ирээгүй нь шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг хойшлуулах үндэслэл болохгүй." гэж заасан.

¹ Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт, 14 дүгээр зүйл 3 дахь хэсэг.

² Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг: Монголд хийсэн айлчлалын урьдчилсан дүгнэлт, URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/detention-wg/country-visit/2022-10-13/EOM_statement_Visit_Mongolia_14Oct2022_Mongolian.pdf

Ийнхүү шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг шүүх нэг удаа явуулах агуулгаар дээрх заалтыг хуульчилсан боловч хуулийн буруу хэрэглээ тогтож, оролцогч ирээгүй нь шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг удаа дараа хойшлуулах шалтгаан болсоор байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Шүүх хуралдааныг хойшлуулахад талуудын санал, хүсэлтийг харгалзан дараагийн шүүх хуралдааны товйг тогтоож, хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг авна." гэж заасан ба шүүхийн практикт шүүх хуралдааныг 1 сар, түүнээс илүү хугацаагаар хойшлуулах явдал гарсаар байна.

Энэ нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны эрх ашигт сөргөөр нөлөөлж байх тул шүүх хуралдааныг түргэн, шуурхай явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

-Тухайн хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдал, эсхүл ажиллагаа ихтэй, олон яллагагчтай, эсхүл олон үйлдэлтэй зэрэг нөхцөл байдлыг харгалзан шаардлагатай тохиолдолд мөрдөн байцаалт явуулах хугацааг сунгаж болох зохицуулалтыг хуульчилсан боловч олон оролцогчтой хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааг хэрхэн, ямар журмаар явуулах нь тодорхойгүй байх тул нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай байна.

-Хавтаст хэргийг цахимжуулах, цахим хэрэгсэл ашиглаж нотлох баримт цуглуулах, бэхжүүлэх, хадгалах, үнэлэх хэрэгцээ, шаардлага нь өнөө цагт тулгамдсан асуудал болж байгаа бөгөөд хавтаст хэргийг цахимжуулах нь цаасан суурьтай бичиг баримт, нотлох баримтыг боловсруулахад шаардагдах зардал, цаг хугацааг бууруулах ач холбогдолтой юм.

Иймд тус ажиллагааг процессжуулах, хуульчлах хэрэгцээ, шаардлага тулгараад байна. Тухайлбал, олон оролцогчтой хэргийг мөрдөн шалгах ажиллагаанд прокурорын яллах дүгнэлтийг хуулбарлан гардуулж өгөхөд ихээхэн зардал, цаг хугацаа шаардагддаг.

-Шүүхийн шийдвэрийг оролцогчид гардуулах харилцааг журамласан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 13.5 дугаар зүйлийн 9 дэх хэсэг, 36.13 дугаар зүйлийн 1, 2, 4 дэх хэсэг, 39.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, 40.8 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн зохицуулалтаас үзэхэд Төрийн болон албаны нууц мэдээлэл агуулсан шийдвэрийг оролцогчид хэрхэн танилцуулах, эсхүл гардуулах асуудлыг хуульд нарийвчлан зохицуулаагүй байна.

-Мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад дахин гэмт хэрэг үйлдэж цагдан хоригдсон тохиолдолд цагдан хорих хугацааг тусад нь тоолох эсэх нь тодорхой зохицуулагдаагүй байна.

-Мөрдөн шалгах ажиллагааны үр дүнг бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг хавтаст хэрэгт нотлох баримтаар хавсаргаж, хэргийн хамт хадгалагддаг. Ингэхдээ хэргийн оролцогчоос мэдүүлэг авах процессыг бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг ямар хугацаанд хэрхэн хадгалах талаар зохицуулаагүй байна. Мэдүүлгийн тэмдэглэлүүд дууны болон дуу-дүрсний бичлэгээс зөрөх тохиолдол практикт гардаг бөгөөд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.7 дугаар зүйлийн 2-т "Мөрдөн шалгах ажиллагаа, прокурорын хянан шалгах ажиллагаа, шүүх хуралдааны тэмдэглэлд тусгагдсан

нөхцөл байдал нь дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгээс зөрсөн тохиолдолд шүүх, прокурор дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг нотлох баримтаар тооцно." гэж заасан тул дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг тодорхой хугацаагаар хадгалах зохицуулалтыг хуульчлах шаардлагатай байна.

-Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шууд хамаарах Өмгөөллийн тухай хуульд заасан өмгөөлөгчийн зарим эрх процессын хуульд тодорхой тусгагддаггүйгээс мөрдөн шалгах ажиллагааг хэрэгжүүлэгчийн зүгээс хуулийн зохицуулалтыг зөрүүтэй ойлгох, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх үүргээ хэрэгжүүлэхэд хүндрэл үүсэх, хэргийн бодит байдлыг тогтооход чухал ач холбогдол бүхий баримтыг шүүхэд гарган өгөх боломжгүй болох тохиолдлууд гарч байх тул эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох өмгөөлөгчийн эрх, үүргийг Өмгөөллийн тухай хуулийн зохицуулалттай уялдуулан нарийвчлан тусгах шаардлагатай байна.

-Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын хийсэн судалгаагаар шүүхийн хэлэлцүүлэг үр дүнтэй явагддаггүй, шүүх мэтгэлцээнд үндэслэсэн хөндлөнгийн шийдвэр гаргадаггүй, өмгөөлөгчийн оролцоо хангалтгүй байгаа нь тогтоогдсон. Тодруулбал, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, өөрчлөх, хүчингүй болгох, хугацаа сунгах эсэхийг шийдвэрлэх шүүхийн хэлэлцүүлэгт "өмгөөлөгчийн оролцоо, мэтгэлцэх зарчим хангагдаж байгаа эсэх" талаар судалгаанд оролцсон шүүгч, прокуроруудын 46 хувь нь "дунджаас дээгүүр" гэж хариулсан бол "хангалттай сайн" гэж шүүгчдийн 3.8 хувь, прокуроруудын 10.3 хувь нь тус тус үзжээ. Харин өмгөөлөгчдийн 72.1 хувь нь "өмгөөлөгчийн оролцоо туйлын хангалтгүй" байдаг талаар дурджээ.³

Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хэлэлцүүлэгт оролцох өмгөөлөгчийн оролцоо хангалтгүй, өмгөөллийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж чадахгүй байгаа шалтгааныг "цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахаар гаргаж буй саналын үндэслэл, түүнийг нотолсон нотлох баримттай өмгөөлөгчийг танилцуулдаггүй, талуудыг мэтгэлцэх боломж олгодоггүй" гэж тайлбарласан байна.

Түүнчлэн цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг ихэвчлэн мөрдөн байцаалтын шатанд авдаг бөгөөд мөрдөн байцаалтын ажиллагаа дуусаагүй гэх шалтгаанаар цагдан хорих арга хэмжээ авах, сунгах, өөрчлөх үндэслэл болж буй нотлох баримтыг өмгөөлөгчид танилцуулдаггүй, мөрдөн шалгах ажиллагааны нууц алдагдах гэсэн шалтгаанаар хаалттай бөгөөд эргэлзээтэй байдлаар шүүхийн хэлэлцүүлэг явагдаж байгаа нь НҮБ-ын Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан ажлын хэсгийн урьдчилсан дүгнэлтэд мөн дурдагдсан.

Иймд мөрдөн шалгах ажиллагаанд хүний эрхийн зөрчил гарахаас урьдчилсан сэргийлэх зорилгоор сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийг сэжигтнийг баривчлах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах болсон үндэслэлд хамаарах нотлох баримттай танилцуулах замаар шүүхийн хэлэлцүүлгийг талуудын мэтгэлцээний үндсэн дээр явуулах эрх зүйн орчинг сайжруулах шаардлагатай байна.

³ Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, URL: <https://nhrcm.gov.mn/assets/img/58c1302622c8c88d036544f656fdff5d.pdf>

-Анхан шатны журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь тухайн шүүгдэгчийн хувьд прокуророос шүүхэд шилжүүлсэн эрүүгийн хэргийн хүрээнд явагдахаар хуульчлагдсан бөгөөд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа прокурорын удирдлага, хяналтад явдаг, өмгөөлөгчийн зүгээс гаргадаг нэмэлт нотлох баримт цуглуулахтай холбоотой хүсэлтийг хангалттай шийдвэрлэдэггүй тул өмгөөлөх тал шүүхэд нэмэлт нотлох баримт гаргаж өгөх боломжийг нээх нь зүйтэй байна.

-Хуульд ямар хэрэгт яллагдаж байгаагаа мэдэх эрхийн хэрэгжилтийг бодитойгоор хангах хүрээнд эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татагдсан тогтоолын хувийг авах эрхийг яллагдагчид олгох шаардлагатай байна. Олон үйлдэлтэй, мөн Эрүүгийн хуульд заасан олон зүйл хэсэгт буруутгагдаж байгаа хүний тухайд яллагдагчаар татах тогтоол хэдэн зуун хуудастай, шууд танилцаж, юунд буруутгагдаж байгаагаа ойлгоход төвөгтэй байдгаас хуулиар баталгаажсан эрхийг нь хангах боломж хязгаарлагддаг.

-Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад мөрдөгч, прокуророос гарч байгаа, тэр тусмаа мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах, нотлох баримттай холбоотой шийдвэрүүд хууль зүйн болон нотолгооны үндэслэлтэй байх зайлшгүй шаардлагатай. Дээрх асуудлаар хэргийн оролцогчоос гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэхдээ прокурор, мөрдөгч хангаагүй, татгалзсан үндэслэлээ тодорхой заахгүй, зөвхөн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа үргэлжилж байгаа талаарх хариу өгч хэвших хандлагатай байна. Энэ нь Үндсэн хуульд заасан "... албан тушаалтанд өргөдөл, гомдол гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй. Төрийн байгууллага албан тушаалтан нь иргэдийн өргөдөл гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэх үүрэгтэй" гэсэн заалтыг бодитоор хэрэгжих боломжийг хааж, үндэслэлгүй, ёс төдий, ажил хэрэгч бус хандлагыг бүрдүүлж байна.

Иймд хүсэлтийг хангахаас татгалзаж байгаа үндэслэлийг тухайн шийдвэртээ тодорхой тусгах зохицуулалтыг хуульчлах шаардлагатай байна.

Дээр дурдсан хэрэгцээ, шаардлагыг үндэслэн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслөөр зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.5.1-д заасан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулна.

Хуулийн төсөлд дараах асуудлыг тусгана.

-Хүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл байгаа бол түүнийг гэрчээр дуудах, эсхүл түүнээс гэрчийн мэдүүлэг авахгүй байх, гэрчийн мэдүүлэг авах үед түүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл илэрсэн бол гэрчийн мэдүүлэг авахыг даруй зогсоох;

-Хүний халдашгүй байх, өмгөөлүүлэх, хууль зүйн туслалцаа авах эрхийг хангах хүрээнд мөрдөн байцаалтыг өмгөөлөгчийг байлцуулахгүйгээр явуулахгүй байх, хэрвээ өмгөөлөгчийг байлцуулахгүйгээр мөрдөн байцаалт явуулж нотлох баримт цуглуулсан, хэрэг хүлээлгэсэн тохиолдолд тухайн мэдүүлэг, нотлох баримтыг үнэлэхгүй байх;

-Шүүх хуралдааныг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа хойшлуулдаггүй байх эрх зүйн орчныг тодорхой болгох;

-Олон оролцогчтой хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмыг тогтоох;

-Хавтаст хэргийг цахимжуулах, цахим суурьтай нотлох баримтыг шүүх хуралдаанд шинжлэн судлах, цахим суурьтай нотлох баримтыг үнэлэх журмыг боловсронгуй болгох;

-Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан шүүх, прокурорын шийдвэрийг оролцогчид танилцуулах, гардуулан өгөх журмыг нарийвчлан зохицуулах;

-Шинээр нэгтгэсэн хэрэгт цагдан хоригдсон хугацааг тусад нь тоолох;

-Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангах, хадгалах хугацааг нарийвчлан тодорхойлох;

- Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Өмгөөллийн тухай хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох өмгөөлөгчийн эрх, үүргийг уялдуулах;

-Сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч сэжигтнийг баривчлах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах болсон үндэслэлд хамаарах нотлох баримттай танилцах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах шүүхийн хэлэлцүүлгийг талуудын мэтгэлцээний үндсэн дээр явуулах;

-Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд яллах, өмгөөлөх талын эрх тэгш мэтгэлцэх зарчмыг хэрэгжүүлэх, хэргийн оролцогчийн эрхийг хангаснаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны дараагийн шатанд хэргийг шилжүүлдэг байх;

-Мөрдөгч, прокурор Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан яллагдагч, шүүгдэгчийг цагаатгах, хэргийг хөнгөрүүлэх нөхцөл байдлыг нотлох чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй бол яллагдагч, шүүгдэгч энэ талаарх нотлох баримтыг шүүхэд гаргах;

-Хүн ямар хэрэгт яллагдаж байгаагаа мэдэх эрхийг хангах хүрээнд эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татсан талаарх тогтоолыг гардуулан өгөх;

-Шүүх, прокурор, мөрдөгч Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийг хангахаас татгалзаж байгаа үндэслэлийг тухайн шийдвэртээ тодорхой тусгах зэрэг зохицуулалттай холбоотой өөрчлөлтийг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгмийн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга хэмжээний талаар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч байсан хүндрэл бэрхшээл арилж, Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан халдашгүй, чөлөөтэй байх болон өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн туслалцаа авах үндсэн эрх улам бүр баталгаажиж, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенцид нийцнэ.

Ийнхүү мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад хүний эрхийн зөрчил гарахаас урьдчилсан сэргийлэх эрх зүйн орчин боловсронгуй болсноор хүний эрх чөлөөг хангах, зөрчигдсөн эрхийг нөхөн сэргээн эдлүүлэх ажлын үр дүн дээшилнэ.

Түүнчлэн шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа цахим хэлбэрт шилжсэнээр зарим хэрэг, маргааныг богино хугацаанд хянан шийдвэрлэх замаар хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалагдаж, шүүхийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж дээшилж, иргэд цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран үйлчилгээг шат дамжлагагүй, шуурхай авах нөхцөл бүрдэнэ.

Дөрөв.Хууль төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн эсэх, холбогдох хууль тогтоомжтой уялдсан байдал, хуулийн төслийг дагалдан гарах хууль тогтоомжийн төслийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан шаардлагатай бусад хуулийн төслийг боловсруулна.

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан зорилт, Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны "Хууль баталсангай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай" 18 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх зорилгоор, Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт болон Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын 22 дахь илтгэлд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмжид нийцүүлж Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг тодорхойлж, түүнд нийцүүлж хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулсан болно.

Хуулийн төсөлд дараах өөрчлөлтийг тусгалаа. Үүнд:

Хүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл байгаа бол түүнийг гэрчээр дуудах, эсхүл түүнээс гэрчийн мэдүүлэг авахгүй байх, гэрчийн мэдүүлэг авах үед түүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл илэрсэн бол гэрчийн мэдүүлэг авахыг даруй зогсоох зохицуулалтын талаар:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2020 оны 11 сарын 4-ний өдрийн "Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 9.6 дугаар зүйлийн зарим хэсэг Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай" 10 дугаартай дүгнэлтийн 3-т "Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажсан хүний эрхийг үндэслэлгүй хязгаарласан шинжгүй, хууль зүйн процессын суурь зарчмуудад нийцсэн байх ёстой. Энэ утгаараа хуульд гэмт хэрэгт сэрдэгдэж байгаа этгээдийн эрх зүйн байдлыг дээрх хуулиар нарийвчлан зохицуулж өгөөгүйн улмаас тухайн этгээдээс гэрчийн мэдүүлэг авч, түүний эрхийг хөндөх байдал гаргахаар байгааг хууль тогтоогч анхаарч, хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох шаардлага байна..." гэж дүгнэсэн.

Илтэд сэжиглэх үндэслэл бүрдсэн байтал түүнд худал мэдүүлбэл хүлээлгэх ял хариуцлагын талаар урьдчилан сануулж, мөн мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах, зайлсхийсэн тохиолдолд Зөрчлийн тухай хуулийн 15.7 дугаар зүйлд зааснаар хариуцлага хүлээх талаар мөрдөн шалгах ажиллагаанд урьдчилан сануулж мэдүүлэг авах, энэ нь гэрчийн мэдүүлгийн маягт загварт тусгагдсан байдал нь хүн өөрийгөө өмгөөлөх, өөрийн эсрэг мэдүүлэг өгөхийг албадуулахгүй байх, мөн мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах эрхэд шууд харшилж байгаа болно. Монгол Улсын нэгдэн орсон НҮБ-аас 1966 онд баталсан Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 14/3/ г-д "өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхийг байх, гэм буруутан гэж хүлээхийг албадуулахгүй байх" эрхийг баталгаажуулсан.

Хүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх илэрхий, хангалттай үндэслэл байсаар атал гэрчээр мэдүүлэг авсаны дараа баривчлах, эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах тогтоол үйлдсэний дараа сэжигтэн болгох нь Үндсэн хуулиар баталгаажсан "өөрийгөө өмгөөлөх" эрх, "өөрөө өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхийг шаардах,

мэдүүлэг гаргуулахаар шахалт үзүүлэх, хүч хэрэглэхийг хориглоно" гэж заасантай нийцэхгүй байх тул гэрчээр мэдүүлэг авч байх үед гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл тогтоогдвол мэдүүлэг авах ажиллагааг зогсоож, сэжигтнээр мэдүүлэг авах ажиллагааг хуульд заасны дагуу явуулах зохицуулалтыг тусгах шаардлагатай байна.

Иймд хүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл байгаа бол түүнийг гэрчээр дуудах, эсхүл түүнээс гэрчийн мэдүүлэг авахгүй байх, гэрчийн мэдүүлэг авах үед түүнийг гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэл илэрсэн бол гэрчийн мэдүүлэг авахыг даруй зогсоож, сэжигтнээр мэдүүлэг авах ажиллагааг хуульд заасны дагуу явуулах зохицуулалтыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.3 дугаар зүйлд тусгалаа.

Хүний халдашгүй байх, өмгөөлүүлэх, хууль зүйн туслалцаа авах эрхийг хангах хүрээнд мөрдөн байцаалтыг өмгөөлөгчийг байлцуулахгүйгээр явуулахгүй байх, хэрвээ өмгөөлөгчийг байлцуулахгүйгээр мөрдөн байцаалт явуулж нотлох баримт цуглуулсан, хэрэг хүлээлгэсэн тохиолдолд тухайн мэдүүлэг, нотлох баримтыг үнэлэхгүй байх зохицуулалтын талаар:

Практикт хойшлуулшгүй ажиллагааны хүрээнд мэдүүлэг авах ажиллагааг өмгөөлөгчгүйгээр явуулж, хууль бусаар хэрэг хүлээлгэх, өөрийнх нь эсрэг мэдүүлэг авах тохиолдлууд цөөнгүй гарч байгаатай холбоотойгоор сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчилсан тохиолдолд өмгөөлөгч заавал оролцуулах асуудлыг хуулиар баталгаажуулах шаардлага тулгараад байна.

Иймд хүний халдашгүй байх, өмгөөлүүлэх, хууль зүйн туслалцаа авах эрхийг хангах хүрээнд өмгөөлөгч оролцуулах хүсэлт гаргасан, сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчилсан тохиолдолд өмгөөлөгчгүйгээр мөрдөн байцаалт явуулахгүй байх нэмэлтийг тусгалаа.

Ингэснээр Үндсэн хуульд заасан "хууль зүйн туслалцаа авах" эрхийг хангах, мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх үүргийг хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны бүхий л үе шатанд тасралтгүй хэрэгжүүлэх үүднээс сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчлах тохиолдолд өмгөөлүүлэх эрхийг хангах нь хүний эрхийн зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх, хүний эрхийг хамгаалахад үр нөлөөтэй бөгөөд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хууль ёсны зарчмыг хэрэгжүүлэх гол нөхцөл болно.

Шүүх хуралдаан хойшлох асуудлын талаар:

Шүүх хуралдаан хойшилж буй шалтгаан нөхцөлийн дийлэнх нь өмгөөлөгчтэй холбоотой болох нь шүүхийн практикт хийсэн судалгаагаар харагддаг.

Өмгөөлөгчөөс хууль зүйн туслалцаа авах, өмгөөлүүлэх эрхээр хангагдах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд өмгөөлөгчтэй оролцох нь яллагдагч, шүүгдэгч, хохирогч, гэрчийн хувьд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар баталгаажуулсан үндсэн эрхийн нэг юм.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд өмгөөлөгчийн оролцоог хангах нь хүн хилсээр ял шийтгэгдэхгүй байх, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа хуульд заасан журмын дагуу явагдах чухал баталгаа юм.

Шүүх хуралдааныг хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр удаа дараа хойшлуулж байгаа нөхцөл байдлыг хязгаарлах үүднээс өмгөөлөгчид хариуцлага тооцох

зохицуулалтыг тусгасан бөгөөд хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр хүрэлцэн ирээгүй, хариуцлага хүлээлгэх талаарх мэдээллийг Монголын өмгөөлөгчдийн холбоонд даруй хүргүүлэхээр тусгалаа. Тус зохицуулалт нь улсын яллагчид мөн хамаарах бөгөөд энэ тохиолдолд харьяалах прокурорын байгууллагад мэдэгдэж, мэдээллийг даруй хүргүүлэхээр зохицуулсан болно.

Түүнчлэн шүүгдэгчийн гэм буруутай эсэхийг хянан хэлэлцэх үндсэн шүүх хуралдааны бэлтгэлийг талуудын оролцоотой хангаж, шүүх хуралдаан хойшлогдох явдлыг багасгах зорилгоор 2017 оны Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлэг явуулах журмыг шинээр хуульчилсан бөгөөд мөн хуулийн 33.1 дүгээр зүйлийн 8 дахь хэсэгт "Шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлэгт оролцох хүсэлт гаргасан тохиолдолд хохирогч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийг оролцуулж болно. Хохирогч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч ирээгүй нь шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг хойшлуулах үндэслэл болохгүй." гэж заасан.

Ийнхүү шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг шүүх нэг удаа явуулах агуулгаар дээрх заалтыг хуульчилсан боловч хуулийн буруу хэрэглээ тогтож, оролцогч ирээгүй нь шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг удаа дараа хойшлуулах шалтгаан болсоор байна.

Иймд прокурор, оролцогч ирээгүй нь шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг хойшлуулах үндэслэл болохгүй байх зохицуулалтыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 33.1 дүгээр зүйлд тусгалаа.

Түүнчлэн шүүгдэгч хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй тохиолдолд шүүх хуралдааныг хойшлуулахгүй бөгөөд шүүгдэгч шүүх хуралдаанд оролцож, шүүхийн хэлэлцүүлэгт мэдүүлэг өгөх эрхээ эдэлсний дараа хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр шүүх хуралдааныг орхин явж, шүүх хуралдаанд оролцохоос санаатай зайлсхийсэн бол шүүх хуралдааныг үргэлжлүүлэн явуулж, гэм буруутай эсэхийг эцэслэн шийдвэрлэхээр тусгалаа.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Шүүх хуралдааныг хойшлуулахад талуудын санал, хүсэлтийг харгалзан дараагийн шүүх хуралдааны товыг тогтоож, хуралдааны бэлтгэл хангах арга хэмжээг авна." гэж заасан ба шүүхийн практикт шүүх хуралдааныг 1 сар, түүнээс илүү хугацаагаар хойшлуулах явдал гарсаар байна.

Энэ нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны эрх ашигт сөргөөр нөлөөлж байх тул шүүх хуралдааныг 14 хүртэл хоногийн хугацаагаар хойшлуулдаг практик тогтоож хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түргэн, шуурхай явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 2022 оны 06 дугаар сарын 03-ны өдрийн хуулийн 4 дүгээр зүйлд зааснаар "...Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 39.9 дүгээр зүйлийн 1.3 дахь заалт болон 40.8 дугаар зүйлийн 1.3 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсон" бөгөөд анхан, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүх хуралдаанаас хэргийг прокурорт буцаах, түүнчлэн давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхээс хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр доод шатны шүүхэд буцаах эрх хэмжээгүй болсон.

Зөвхөн анхан шатны шүүх хуралдааны явцад нотлох баримтаар тогтоогдсон хэргийн нөхцөл байдлыг үндэслэн шүүгдэгчид холбогдох хэргийн зүйлчлэлийг

хүндрүүлэх шаардлагатай болсон, эсхүл хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын явцад оролцогчийн эрхийг зөрчсөн, хууль бусаар хязгаарласан болон нотлох баримт цуглуулж, бэхжүүлэхэд хуульд заасан журам зөрчигдсөн талаар талуудын гаргасан гомдлыг шийдвэрлэх шаардлагатай нөхцөлд шүүх хуралдааныг нэг удаа 60 хүртэл хоногийн хугацаагаар хойшлуулж, шаардлагатай ажиллагаа явуулахыг прокурорт даалгах замаар мөрдөн байцаалтын шатанд гарсан хууль хэрэглээний алдааг зөвтгөх зохицуулалт үйлчилж байна.

Хэргийн бүрдэл хангагдаагүй буюу мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.2 дугаар зүйлд заасан нотолбол зохих байдлыг дутуу шалгасан, хэрэгт цугларсан нотлох баримтууд нь гэмт хэрэг үйлдэгдсэн нөхцөл байдлыг хөдөлбөргүй тогтооход хүрэлцэхүйц байх нотолгооны стандартыг хангаагүй, түүнчлэн мөрдөн байцаалтын шатанд оролцогчийн эрхийг зөрчсөн, хууль бусаар хязгаарласан болон нотлох баримт цуглуулж, бэхжүүлэх талаар хуульд заасан журам зөрчсөн алдааг шүүхийн шатанд "Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.16 дугаар зүйлийн 5, 6, 7 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу 60 хоногт багтаан нөхөн гүйцэтгэх боломжгүй, хэргийн зүйлчлэлийг хүндрүүлэн өөрчилж, эсхүл зарчмын өөр агуулгатай ял сонсгох шаардлагатай нөхцөлд хуулийн зорилт, нийтлэг зарчмуудад нийцүүлэн холбогдох өөрчлөлтийг тусгах шаардлага үүсээд байна.

Иймд шүүх хуралдааны явцад нотлох баримтаар тогтоогдсон хэргийн нөхцөл байдлыг үндэслэн шүүгдэгчид холбогдох хэргийн зүйлчлэлийг хүндрүүлэхээр бол, эсхүл Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 33.1 дүгээр зүйлийн 6.13, 6.14-т заасан гомдлыг шийдвэрлэх зорилгоор шүүх хэргийг хянан хэлэлцэхийг зөвхөн нэг удаа 60 хүртэл хоногийн хугацаагаар хойшлуулдаг байсан зохицуулалтыг өөрчилж, шүүхээс даалгасан ажиллагааг прокурор шүүхээс тогтоосон хугацаанд биелүүлэх боломжгүй бол шүүх хуралдааныг 60 хүртэл хоногоор хойшлуулсаныг дахин 30 хүртэл хоногоор нэмж хойшлуулах зохицуулалтыг тусгалаа.

Олон оролцогчтой хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмыг тогтоохтой холбогдсон зохицуулалтын талаар:

Тухайн хэргийн ээдрээ төвөгтэй байдал, эсхүл ажиллагаа ихтэй, олон яллагдагчтай, эсхүл олон үйлдэлтэй зэрэг нөхцөл байдлыг харгалзан шаардлагатай тохиолдолд мөрдөн байцаалт явуулах хугацааг сунгаж болох зохицуулалтыг хуульчилсан боловч олон оролцогчтой хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх ажиллагааг хэрхэн, ямар журмаар явуулах нь тодорхойгүй байх тул тус хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмыг олон улсын сайн туршлагыг судалсны үндсэн дээр нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай байна.

Практикт хэд хэдэн өмгөөлөгчтэй шүүх хуралдаанд нэг агуулга бүхий асуудлаар өмгөөлөгч бүр мэтгэлцэх, цаг хугацаа алдах, улмаар шүүх хуралдаан хойшлох явдал гарсаар байна.

Иймд шүүгдэгчийг хэд хэдэн өмгөөлөгч өмгөөлж байгаа бол шүүх хуралдаанд тодорхой асуудлаар мэтгэлцэхэд нэг өмгөөлөгч бусдыгаа төлөөлж болох зохицуулалт байсныг шүүх хуралдаанд мэтгэлцэхэд заавал нэг нь бусдыгаа төлөөлөх императив шинжтэй зохицуулалт болгож өөрчлөв.

Түүнчлэн шүүх хэд хэдэн шүүгдэгчид холбогдох хэрэгт шүүгдэгчийн хууль ёсны ашиг, сонирхол хөндөгдөхгүй шүүхийн хэлэлцүүлэг явагдах үед шүүх

хуралдааны танхимд байлцахгүй байх талаар оролцогчийн гаргасан хүсэлтийг талуудын саналыг харгалзан шийдвэрлэх, тус хүсэлтийг хангаж шийдвэрлэсэн бол энэ тухай шүүх хуралдааны тэмдэглэлд тусгаж, шүүх хуралдаанд үргэлжтүүлэн оролцох товгыг оролцогчид мэдэгдэх нэмэлтийг тусгалаа.

Хавтаст хэргийг цахимжуулах, цахим суурьтай нотлох баримтыг шүүх хуралдаанд шинжлэн судлах, цахим суурьтай нотлох баримтыг үнэлэх журмын талаар:

Хавтаст хэргийг цахимжуулах, цахим хэрэгсэл ашиглаж нотлох баримт цуглуулах, бэхжүүлэх, хадгалах, үнэлэх хэрэгцээ, шаардлага нь өнөө цагт тулгамдсан асуудал болж байгаа бөгөөд тус ажиллагааг процессжуулах, хуульчлах хэрэгцээ, шаардлага тулгараад байна.

Тухайлбал, олон оролцогчтой хэргийг мөрдөн шалгах ажиллагаанд прокурорын яллах дүгнэлтийг хуулбарлан гардуулж өгөхөд ихээхэн зардал, цаг хугацаа шаардагддаг.

Иймд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хөтлөх баримт бичиг, хэргийн материал нь цаасан болон цахим хэлбэртэй байхаар тусгаж, шүүх хэргийн оролцогчтой харилцах, хэргийн материалыг оролцогчид танилцуулах, шүүх хуралдаан, шүүхийн хэлэлцүүлэг явуулах, баримт бичиг хүлээн авах, хүргэх ажиллагааг цахим платформ ашиглан цахимаар явуулж болохоор тусгалаа.

Хавтаст хэргийг цахимжуулах нь цаасан суурьтай бичиг баримт, нотлох баримтыг боловсруулахад шаардагдах зардал, цаг хугацааг бууруулах ач холбогдолтой юм.

Шүүхэд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа цахим хэлбэрт шилжсэнээр зарим хэрэг, маргааныг богино хугацаанд хянан шийдвэрлэх замаар хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалагдаж, шүүхийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж дээшилж, иргэд цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран үйлчилгээг шат дамжлагагүй, шуурхай авах нөхцөл бүрдэнэ.

Төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан шүүх, прокурорын шийдвэрийг оролцогчид танилцуулах, гардуулан өгөх журмын талаар:

Шүүх хуралдааныг нээлттэй, хаалттай явуулсан, шүүхийн шийдвэрт төрийн болон албаны нууц мэдээлэл агуулагдсан эсэхээс үл хамаарч прокурор, оролцогчийг шүүхийн шийдвэр, түүний үндэслэлтэй бүрэн танилцах, уг шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл эсэргүүцэл, гомдол гаргах эрхийг баталгаатай хангах нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэгт заасан "... шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах, уучлал хүсэх..." хүний үндсэн эрхтэй салшгүй холбоотой билээ.

Шүүхийн шийдвэрийг оролцогчид гардуулах харилцааг журамласан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 13.5 дугаар зүйлийн 9 дэх хэсэг, 36.13 дугаар зүйлийн 1, 2, 4 дэх хэсэг, 39.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, 40.8 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн зохицуулалтаас үзэхэд Төрийн болон албаны нууц мэдээлэл агуулсан шийдвэрийг оролцогчид хэрхэн танилцуулах, эсхүл гардуулах асуудлыг хуульд нарийвчлан заахгүй орхигдуулжээ.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг явуулахдаа хүчин төгөлдөр

үйлчилж байгаа Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг баримтална." хэмээн эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд зөвхөн эрүүгийн процессын хуулийг баримтлах зарчмыг хуульчлан заасан тул төрийн болон албаны нууц мэдээлэл агуулсан шүүхийн шийдвэрийг прокурор, оролцогчид гардуулах, танилцуулах талаар эрүүгийн процессын хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулж, тухайн харилцааг нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай байна.

Иймд төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулсан шүүх, прокурорын шийдвэрийг оролцогчид танилцуулах, гардуулан өгөх журмыг нарийвчлан тодорхойлсон.

Шинээр нэгтгэсэн хэрэгт цагдан хоригдсон хугацааг тусад нь тоолох зохицуулалтын тухайд:

Мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад дахин гэмт хэрэг үйлдэж цагдан хоригдсон тохиолдолд цагдан хорих хугацааг тусад нь тоолох эсэх нь тодорхой зохицуулагдаагүй байх тул энэ тохиолдолд цагдан хорих хугацааг шинээр тоолохоор тусгах нь зүйтэй.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн хамгаалалт, аюулгүй байдлыг хангах нөхцөл боломжийг бий болгох, 6-аас дээш сар хадгалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар:

Мөрдөн шалгах ажиллагааны үр дүнг бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг хавтаст хэрэгт нотлох баримтаар хавсаргаж, хэргийн хамт хадгалагддаг. Ингэхдээ хэргийн оролцогчоос мэдүүлэг авах процессыг бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг ямар хугацаанд хэрхэн хадгалах талаар зохицуулаагүй байна.

Иймд мэдүүлгийн тэмдэглэлүүд дууны болон дуу-дүрсний бичлэгээс зөрөх тохиолдол практикт гардаг бөгөөд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.7 дугаар зүйлийн 2-т "Мөрдөн шалгах ажиллагаа, прокурорын хянан шалгах ажиллагаа, шүүх хуралдааны тэмдэглэлд тусгагдсан нөхцөл байдал нь дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгээс зөрсөн тохиолдолд шүүх, прокурор дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийг нотлох баримтаар тооцно." гэж заасан тул бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн хувийг шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болох хүртэл, эсхүл хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаах, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон шийдвэрийг давж заалдах хугацаа дуустал хадгалах зохицуулалтыг тусгалаа.

Өмгөөллийн тухай хуульд заасан хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох өмгөөлөгчийн эрх, үүргийг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмж тусгах талаар:

Өмгөөллийн үйл ажиллагаанд эдлэх эрх, үүргийг холбогдох хэрэг хянан шийдвэрлэх хуулиудаас гадна өмгөөлөгчийн бүрэн эрхийн заалт Өмгөөллийн тухай хуульд тусгалаа олсон.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд шууд хамаарах Өмгөөллийн тухай хуульд заасан зарим эрх процессын хуульд тодорхой тусгагдаагүйгээс мөрдөн шалгах ажиллагааг хэрэгжүүлэгчийн зүгээс хуулийн зохицуулалтыг зөрүүтэй ойлгох, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх үүргээ хэрэгжүүлэхэд хүндрэл үүсэх,

хэргийн бодит байдлыг тогтооход чухал ач холбогдол бүхий баримтыг шүүхэд гарган өгөх боломжгүй болох тохиолдлууд гарч байх тул эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох өмгөөлөгчийн эрх, үүргийг Өмгөөллийн тухай хуулийн зохицуулалттай уялдуулан тусгалаа. Тухайлбал, хууль зүйн туслалцаа үзүүлэхэд шаардлагатай эд зүйл, баримт бичиг, мэдээлэл, бусад баримтыг мөрдөгч, прокуророос гадна шүүхэд гаргаж өгөх, түүнийг хавтаст хэрэгт бэхжүүлж тусгуулах, хэрэгт ач холбогдол бүхий бусад байдлыг шалгуулах, хуульд заасан дүрэм, журмын дагуу хуулбарлан авах зорилгоор зураг, дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн болон бусад техник хэрэгсэл ашиглах эрхээр хангагдахаар тусгалаа.

Сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч сэжигтнийг баривчлах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах болсон үндэслэлд хамаарах нотлох баримттай танилцах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах шүүхийн хэлэлцүүлгийг талуудын мэтгэлцээний үндсэн дээр явуулах зохицуулалтын тухайд:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь яллах болон өмгөөлөх талуудын тэгш эрхийн зарчим дээр тулгуурласан мэтгэлцээний үндсэн дээр явагддаг байх ёстой. Мэтгэлцээн нь шүүхийн хэлэлцүүлэг, шүүх хуралдааны явцад шүүхээс гарах аливаа шийдвэрийн үндэслэл болохын зэрэгцээ шүүгч талуудын мэтгэлцэж буй байдалд дүгнэлт хийж шийдвэрээ хөндлөнгийн хараат бусаар гаргах учиртай.

Гэтэл Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын хийсэн судалгаагаар шүүхийн хэлэлцүүлэг үр дүнтэй явагддаггүй, шүүх мэтгэлцээнд үндэслэсэн хөндлөнгийн шийдвэр гаргадаггүй, өмгөөлөгчийн оролцоо хангалтгүй байгаа нь тогтоогдсон. Тодруулбал, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах, өөрчлөх, хүчингүй болгох, хугацаа сунгах эсэхийг шийдвэрлэх шүүхийн хэлэлцүүлэгт "өмгөөлөгчийн оролцоо, мэтгэлцэх зарчим хангагдаж байгаа эсэх" талаар судалгаанд оролцсон шүүгч, прокуроруудын 46 хувь нь "дунджаас дээгүүр" гэж хариулсан бол "хангалттай сайн" гэж шүүгчдийн 3.8 хувь, прокуроруудын 10.3 хувь нь тус тус үзжээ. Харин өмгөөлөгчдийн 72.1 хувь нь "өмгөөлөгчийн оролцоо туйлын хангалтгүй" байдаг талаар дурджээ.¹

Өмгөөлөгчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний хэлэлцүүлэгт оролцох өмгөөлөгчийн оролцоо хангалтгүй, өмгөөллийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж чадахгүй байгаа шалтгааныг "цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахаар гаргаж буй саналын үндэслэл, түүнийг нотолсон нотлох баримттай өмгөөлөгчийг танилцуулдаггүй, талуудыг мэтгэлцэх боломж олгодоггүй" гэж тайлбарлаж байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 29.3 дугаар зүйлд хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын нууцлал гэх зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах байгууллага, албан тушаалтан хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын төлөвлөлт, явц, үр дүнгийн нууцлалыг хангаж ажиллана", мөн зүйлийн 5 дахь хэсэгт "Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын материалыг прокурорын зөвшөөрснөөр, прокурорын мэдэгдэх бололцоотой гэж үзсэн хэмжээгээр нийтэд мэдэгдэж болно", мөн хуулийн 32.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "мөрдөгч мөрдөн шалгах бүх ажиллагааг хийж дууссан, хэргийн бодит байдлыг бүрэн нотолж тогтоосон гэж үзвэл яллагдагч, хохирогч, иргэний нэхэмжлэгч, иргэний хариуцагч,

¹ Монгол Улс дахь хүний эрх, эрх чөлөөний байдлын талаарх 22 дахь илтгэл, URL: <https://nhrcm.gov.mn/assets/img/58c1302622c8c88d036544f656dfdf5d.pdf>

тэдний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчид хавтаст хэргийн материалтай танилцахыг мэдэгдэнэ" гэж тус тус заажээ. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг ихэвчлэн мөрдөн байцаалтын шатанд авдаг бөгөөд мөрдөн байцаалтын ажиллагаа дусаагүй гэх шалтгаанаар цагдан хорих арга хэмжээ авах, сунгах, өөрчлөх үндэслэл болж буй нотлох баримтыг өмгөөлөгчид танилцуулдаггүй, мөрдөн шалгах ажиллагааны нууц алдагдах гэсэн шалтгаанаар хаалттай бөгөөд эргэлзээтэй байдлаар шүүхийн хэлэлцүүлэг явагдаж байгаа нь НҮБ-ын Дур зоргоор саатуулах асуудал хариуцсан ажлын хэсгийн урьдчилсан дүгнэлтэд мөн дурдагджээ.

Сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч сэжигтнийг баривчлах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах болсон үндэслэлд хамаарах нотлох баримттай танилцах боломжоор хангагдахгүй, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах шүүхийн хэлэлцүүлэг мэтгэлцээний үндсэн дээр явагдахгүй, нотлох баримтыг ил тод хэлэлцдэггүй, цагдан хорих арга хэмжээ авагдаж байгаа хүнийг өмгөөлүүлэх эрхээр бүрэн хангахгүй байгаа нь ИБҮТЭТОУП-ын 3 дахь хэсэгт заасан агуулгад хамаарх "Шүүхийн анхны хэлэлцүүлэг, дараагийн шатны шүүх хурлаар хүнийг цагдан хорьсон нь хууль ёсны, үндэслэлтэй эсэхийг хянан хэлэлцэхэд хоригдож буй этгээд хууль зүйн туслалцаа авах, зарчмын хувьд өөрийн сонгосон өмгөөлөгчөөр эрх ашгаа хамгаалуулах эрхтэй" мөн 4 дэх хэсэгт заасан "... цагдан хоригдож эрх чөлөөгөө хасуулсан хүн бүр ийнхүү хорьж саатуулсан нь хууль ёсны эсэхийг шүүхээр даруй тогтоолгох, хууль бусаар хорьсон бол суллуулах шийдвэр гаргуулах эрхтэй", мөн пактын 14 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг "Шүүх ба тусгай шүүхийн өмнө бүх хүн тэгш эрхтэй" гэсэн заалтад нийцэхгүй байна.

Иймд мөрдөн шалгах ажиллагаанд хүний эрхийн зөрчил гарахаас урьдчилсан сэргийлэх зорилгоор сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийг сэжигтнийг баривчлах, таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах болсон үндэслэлд хамаарах нотлох баримттай танилцуулах замаар шүүхийн хэлэлцүүлгийг талуудын мэтгэлцээний үндсэн дээр явуулах боломжийг хангах зохицуулалтыг тусгалаа.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд яллах, өмгөөлөх талын эрх тэгш мэтгэлцэх зарчмыг хэрэгжүүлэх талаар:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 34.5 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Шүүх хуралдаан даргалагч нь шүүхийн хэлэлцүүлгийг яллах, өмгөөлөх талын эрх тэгш мэтгэлцээний үндсэн дээр явуулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ." гэж заасан нь зөвхөн анхан шатны журмаар хэргийг хянан шийдвэрлэх шүүх хуралдаанд хамаарах зохицуулалт гэж ойлгогдож байх тул яллагдагчид таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах шүүхийн хэлэлцүүлгийг мөн талуудын эрх тэгш мэтгэлцээний үндсэн дээр явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх шаардлагатай байна.

Түүнчлэн, бодит байдал дээр мөрдөн байцаалтыг дуусгаж, хэргийн материалтай танилцах хангалттай хугацааг өмгөөлөгчид олгохгүйгээр дараагийн шатанд шилжүүлэх тохиолдол түгээмэл байдаг тул Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын 14 дүгээр зүйлд "3(b).Хүн бүр өөрийг нь яллагдагчаар татсан аливаа эрүүгийн хэргийг хянан хэлэлцэхэд бүрэн тэгш эрхийн үндсэн дээр өмгөөлүүлэх ажлаа бэлтгэх хүрэлцээтэй хугацаа, бололцоотой байх, сонгож авсан өмгөөлөгчтэйгээ харилцах баталгаагаар хангагдах эрхтэй" гэж заасантай нийцүүлэн хэрэг танилцуулах боломжит хугацааг тодорхойлоо. Тухайлбал, оролцогч хэргийн материалтай 14 хүртэл хоногийн хугацаанд танилцах ба мөрдөгч хэргийн материалтай танилцах боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх бөгөөд

тухайн хэргийн онцлогоос хамаарч тус хугацааг мөрдөгч 14 хүртэл хоногоор сунгаж болохоор тусгалаа.

Мөрдөгч, прокурор Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан яллагдагч, шүүгдэгчийг цагаатгах, хэргийг хөнгөрүүлэх нөхцөл байдлыг нотлох чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй бол яллагдагч, шүүгдэгч энэ талаарх нотлох баримтыг шүүхэд гаргах эрхтэй байх талаар:

Анхан шатны журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь тухайн шүүгдэгчийн хувьд прокуророос шүүхэд шилжүүлсэн эрүүгийн хэргийн хүрээнд явагдахаар хуульчлагдсан бөгөөд хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа прокурорын удирдлага, хяналтад явдаг, өмгөөлөгчийн зүгээс гаргадаг нэмэлт нотлох баримт цуглуулахтай холбоотой хүсэлтийг хангалттай шийдвэрлэдэггүй тул өмгөөлөх тал шүүхэд нэмэлт нотлох баримт гаргаж өгөх боломжийг нээсэн зохицуулалтыг тусгалаа.

Хүн ямар хэрэгт яллагдаж байгаагаа мэдэх эрхийг хангах хүрээнд эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татсан талаарх тогтоолыг гардуулан өгөх зохицуулалтын талаар:

Манай улсын нэгдэн орсон хүний эрхийн талаарх олон улсын баримт бичгүүд болон Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд ямар хэрэгт яллагдаж байгаагаа мэдэх эрхийг баталгаажуулсан. Энэхүү эрхийн хэрэгжилтийг бодитойгоор хангах хүрээнд эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татагдсан тогтоолын хувийг авах эрхийг яллагдагчид олгох нь зүйтэй байна. Олон үйлдэлтэй, мөн эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан олон зүйл хэсэгт буруутгагдаж байгаа хүний тухайд яллагдагчаар татах тогтоол хэдэн зуун хуудастай, шууд танилцаж, юунд буруутгагдаж байгаагаа ойлгоход төвөгтэй байдгаас хуулиар баталгаажсан эрхийг нь хангах боломж хязгаарлагддаг. Иймд мөрдөгч энэхүү тогтоолын хувийг гардуулан өгөх талаарх зохицуулалтыг тусгалаа. Мөн яллагдагч мөрдөн байцаалт дууссан бол хэргийн бүх материалтай танилцаж, төр, байгууллага, хувь хүний нууцад хамаарахаас бусад нотлох баримтыг өөрийн зардлаар хуулбарлаж, хувилж авах эрхтэй.

Шүүх, прокурор, мөрдөгч Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 16.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийг хангахаас татгалзаж байгаа үндэслэлийг тухайн шийдвэртээ тодорхой тусгах талаар:

Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад мөрдөгч, прокуророос гарч байгаа, тэр тусмаа мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах, нотлох баримттай холбоотой шийдвэрүүд хууль зүйн болон нотолгооны үндэслэлтэй байх зайлшгүй шаардлагатай. Дээрх асуудлаар хэргийн оролцогчоос гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэхдээ прокурор, мөрдөгч хангаагүй, татгалзсан үндэслэлээ тодорхой заахгүй, зөвхөн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа үргэлжилж байгаа талаарх хариу өгч хэвшсэн байна. Энэ нь Үндсэн хуульд заасан "... албан тушаалтанд өргөдөл, гомдол гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй. Төрийн байгууллага албан тушаалтан нь иргэдийн өргөдөл гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэх үүрэгтэй" гэсэн заалтыг бодитоор хэрэгжих боломжийг хааж, үндэслэлгүй, ёс төдий, ажил хэрэгч бус хандлагыг бүрдүүлж байна.

Иймд хүсэлтийг хэсэгчлэн хангасан эсхүл хангахаас татгалзаж байгаа үндэслэлийг тухайн шийдвэртээ тодорхой тусгах зохицуулалтыг тусгалаа.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч байсан хүндрэл бэрхшээл арилж, Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан халдашгүй, чөлөөтэй байх үндсэн эрх улам бүр баталгаажиж, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенцид нийцнэ.

Мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад хүний эрхийн зөрчил гарахаас урьдчилсан сэргийлэх эрх зүйн орчин боловсронгуй болсноор хүний эрх чөлөөг хангах, зөрчигдсөн эрхийг нөхөн сэргээн эдлүүлэх ажлын үр дүн дээшилнэ.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан "хууль зүйн туслалцаа авах" эрх улам бүр баталгаажна.

Хуулийн төслийг боловсруулж, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2023 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдрийн А/141 тоот тушаалаар байгуулагдсан Эрүүгийн хууль тогтоомжийн уялдаа холбоог хангах, боловсронгуй болгох чиг үүрэг бүхий Байнгын ажлын хэсгийн гишүүдээр хэлэлцүүлсэн болно.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан шинээр зардал гарахгүй болно.

ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Дугаар ...

Улаанбаатар
хот

ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг, зүйл, заалт нэмсүгэй:

1/1.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

“3. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд хөтлөх баримт бичиг, хэргийн материал нь цаасан болон цахим хэлбэртэй байна.”

2/1.4 дүгээр зүйлийн 1.38 дахь заалт:

“1.38. “гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүн” гэж энэ хуульд заасан үндэслэлээр гэмт хэрэг үйлдсэн гэж буруутгагдах нотлох баримт, хавтаст хэрэгт тусгагдсан, эсхүл мөрдөн шалгах ажиллагаагаар тогтоогдож байгаа хүнийг.”

3/1.16 дугаар зүйл:

“1.16 дугаар зүйл. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг цахимаар явуулах

1. Шүүх хэргийн оролцогчтой харилцах, хэргийн материалыг оролцогчид танилцуулах, шүүх хуралдаан, шүүхийн хэлэлцүүлэг явуулах, баримт бичиг хүлээн авах, хүргэх ажиллагааг цахим платформ ашиглан цахимаар явуулж болно.

2. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны баримт бичиг, хавтаст хэрэг нь шүүхийн цахим платформын техникийн шаардлагад нийцсэн байна.

3. Хэргийн оролцогчтой цахимаар харилцахад төрийн байгууллага, албан тушаалтны албаны цахим шуудан, албан бичиг солилцооны дундын систем, мэдэгдэл хүргэх систем, төрийн үйлчилгээний нэгдсэн систем, мэдэгдэл хүргэх системд иргэний үүсгэсэн, бүртгүүлсэн цахим шуудан, тухайн этгээдийг таньж, баталгаажуулах боломжтой бусад цахим систем, өмгөөлөгчийн Монголын Өмгөөлөгчдийн Холбооны цахим системд бүртгүүлж холбогдсон цахим шууданг ашиглана.

4. Өмгөөлөгч тайлбар, гомдол, хүсэлт зэрэг баримт бичгийг цахим баримт бичгээр хүргүүлнэ. Техникийн шалтгаанаар ийнхүү хүргүүлэх боломжгүй тохиолдолд цаасан баримт бичгээр ирүүлж болох бөгөөд энэ тохиолдолд техникийн боломжгүй байсан шалтгаанаа нотолж цахим баримт бичгээр нөхөн ирүүлж болно.

5. Мөрдөгч, прокуророос шүүхэд хүргүүлэх эрүүгийн хэрэг, баримт бичгийг шүүхийн цахим платформын техникийн шаардлагад нийцүүлж цахим баримт бичгийн хэлбэрт хөрвүүлж, албан тушаалтны цахим гарын үсгээр баталгаажуулан хүргүүлнэ. Шүүхийн шатанд цахим баримт бичгээр хүргүүлэх боломжгүй цаасан баримт бичгийг шүүхийн захиргааны ажилтан цахим баримт бичигт хөрвүүлнэ.”

4/5.1 дүгээр зүйлийн 2.7 дахь заалт:

“2.7.Энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хуулбарлан авах зорилгоор зураг, дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн болон бусад техник хэрэгсэл ашиглах”

5/5.1 дүгээр зүйлийн 2.11 дэх заалт:

“2.11.цахим хавтаст хэргийн мэдээллийн системд нэвтэрч хэргийн бүх материалтай танилцах, хуулбарлан авах;”

6/5.3 дугаар зүйлийн 1.7 дахь заалт:

“1.7.сэжигтнийг хойшлуулшгүйгээр баривчилсан.”

7/7.3 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Мөрдөн байцаалт дууссан бол хэргийн бүх материалтай танилцаж, төр, байгууллага, хувь хүний нууцад хамаарахаас бусад нотлох баримтыг өөрийн зардлаар хуулбарлаж, хувилж авах эрхтэй.”

8/11.11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг:

“2.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хавтаст хэрэг нь мэдээллийн системийг ашиглан үүсгэх, боловсруулах, хадгалах, илгээх болон хүлээн авах боломжтой цахим хэлбэртэй байж болно.”

9/11.11 дүгээр зүйлийн 7 дахь хэсэг:

“7.Хавтаст хэргийг цахимжуулах, шүүх, прокурор, мөрдөн шалгах эрх бүхий байгууллагуудын нэгдсэн системд холбох журмыг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурор, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.”

10/14.13 дугаар зүйлийн 13 дахь хэсэг:

“13.Таслан сэргийлэх арга хэмжээний талаар талуудаас шүүхэд гаргасан санал, хүсэлт, тэдгээртэй холбоотой нотлох баримтыг эрүүгийн хэрэгт хавсаргана.”

11/15.7 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Дээд шатны прокурорын газар нь хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээхээс татгалзсан, хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаасан, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон шийдвэрийг эс зөвшөөрч гаргасан гомдлыг хянаж шийдвэрлэнэ.”

12/16.3 дугаар зүйлийн 4.7 дахь заалт:

“4.7.гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүн.”

13/16.3 дугаар зүйлийн 10 дахь хэсэг:

“10.Гэрчээр мэдүүлэг авч байх үед энэ зүйлийн 4.7-д заасан үндэслэл илэрвэл энэ хуулийн 1.8 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан эрхийг сануулж мэдүүлэг авах ажиллагааг зогсоож, сэжигтнээр мэдүүлэг авах ажиллагааг энэ хуульд заасны дагуу явуулна.”

14/16.14 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад гэрч, хохирогч, иргэний нэхэмжлэгч, иргэний хариуцагч, шинжээч, сэжигтэн, яллагдагчаас мэдүүлэг авахад бэхжүүлсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэгийн хувийг шүүхийн шийдвэр хуулийн хүчин төгөлдөр болох хүртэл, эсхүл хэрэг бүртгэлтийн хэргийг хаах, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон шийдвэрийг давж заалдах хугацаа дуустал хадгална.”

15/25.1 дүгээр зүйлийн 18 дахь хэсэг:

“18.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүнийг гэрчээр дуудан ирүүлэхийг хориглоно.”

16/31.2 дугаар зүйлийн 9-12 дахь хэсэг:

“9.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүнийг дуудан ирүүлэхэд энэ зүйлд заасан журмыг баримтлахгүй.

10.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүнийг мэдэгдэх хуудсаар дуудан ирүүлж болох ба энэ хуульд заасан албадлага хэрэглэх, шөнийн цагт дуудан ирүүлэхийг хориглоно.

11.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүн өөрөө сайн дураараа хүрэлцэн ирж мэдүүлэг өгөхөө зөвшөөрсөн тохиолдолд энэ бүлэгт заасан ажиллагааг явуулж болно.

12.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүнийг эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах, баривчлах энэ хуульд заасан үндэслэл тогтоогдвол Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг ердийн журмыг баримтлан явуулна.”

17/31.3 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг:

“6.Сэжигтэн эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах тогтоолтой танилцах, гардан авахаас татгалзсан нь мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулахад саад болохгүй.”

18/31.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг:

“4.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүн, түүний өмгөөлөгчийн гаргасан хүсэлтийн дагуу энэ зүйлд заасан ажиллагааг явуулж болно.”

19/31.11 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүн өөрөө хүсвэл энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан журмыг баримтална.”

20/32.5 дугаар зүйлийн 1.7 дахь заалт:

“1.7.нэмэлт нотлох баримтыг цуглуулах бүхий л ажиллагааг хийсэн боловч яллагдагч гэмт хэрэг үйлдсэн болох нь нотлогдоогүй.”

21/32.9 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг:

“3.Яллагдагчаар татах тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, яллагдагчаар татах тогтоолд оруулсан өөрчлөлтийг яллагдагчид танилцуулж, хувийг гардуулна.”

22/32.10 дугаар зүйлийн 9 дэх хэсэг:

“9.Төрийн нууцтай холбоотой хэргийн яллах дүгнэлтийг бүрэн бодитой танилцуулж, төрийн нууц мэдээлэл агуулсан хэсгийг хассан хувийг гардуулан өгнө.”

23/34.9 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Шүүгдэгч энэ хуулийн 35.9 дүгээр зүйлд заасны дагуу шүүх хуралдаанд оролцож, шүүхийн хэлэлцүүлэгт мэдүүлэг өгөх эсэх эрхээ эдэлсний дараа хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр шүүх хуралдааныг орхин явж, шүүх хуралдаанд оролцохоос санаатай зайлсхийсэн бол шүүх түүний эзгүйд шүүх хуралдааныг үргэлжлүүлэн явуулж, шүүгдэгч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутай эсэхийг эцэслэн шийдвэрлэж болно. Шүүгдэгчийн эзгүйд шүүх хуралдааныг үргэлжлүүлэн явуулахад шүүгдэгчийн өмгөөлөгчийг оролцуулна.”

24/34.13 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг:

“2.Улсын яллагч, шүүгдэгч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгч нь гэрч, шинжээч оролцуулах хүсэлтээсээ татгалзаагүй тохиолдолд шүүх талуудын хүсэлтийг харгалзан шүүх хуралдааныг хойшлуулах эсэхийг шийдвэрлэнэ.”

25/34.16 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг:

“6.Прокурор энэ хуулийн 5 дахь хэсэгт заасан ажиллагааг шүүхээс тогтоосон хугацаанд биелүүлэх боломжгүй бол шүүх хуралдааныг 30 хүртэл хоногоор хойшлуулж болно.”

26/34.16 дугаар зүйлийн 9 дэх хэсэг:

“9.Шүүгдэгчийн сонгож авсан өмгөөлөгч хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй, эсхүл шүүгдэгч өмгөөлөгчөөс татгалзсан тохиолдолд энэ хуулийн 5.2 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсэгт заасны дагуу шүүх хуралдаанд өөр өмгөөлөгчийг томилж оролцуулна.”

27/34.19 дүгээр зүйлийн 1.9 дэх заалт:

“1.9.нэмэлт нотлох баримтыг цуглуулах бүхий л ажиллагааг хийсэн боловч шүүгдэгч гэмт хэрэг үйлдсэн болох нь нотлогдоогүй.”

28/35.7 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг:

“3.Шүүх хэд хэдэн шүүгдэгчид холбогдох хэрэгт энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу шүүхийн хэлэлцүүлэг явуулах дарааллыг тогтоохдоо өөрийнх нь хууль ёсны ашиг, сонирхол хөндөгдөхгүй шүүхийн хэлэлцүүлэг явагдах үед шүүх хуралдааны танхимд байлцахгүй байх талаар оролцогчийн гаргасан хүсэлтийг талуудын саналыг харгалзан шийдвэрлэж болно. Шүүх хүсэлтийг хангаж шийдвэрлэсэн бол энэ тухай шүүх хуралдааны тэмдэглэлд тусгаж, шүүх хуралдаанд үргэлжлүүлэн оролцох товыг оролцогчид мэдэгдэнэ.”

29/36.13 дугаар зүйлийн 5, 6 дахь хэсэг:

“5.Төрийн нууц мэдээлэл агуулсан шүүхийн шийдвэрийн нууц агуулаагүй “Удиртгал” болон “Тогтоох” хэсгийг нууцын тэмдэглэлээ, дардас дарахгүйгээр прокурор, оролцогчид гардуулж, нууц мэдээлэл агуулсан “Тодорхойлох” хэсгийг

гардуулахгүйгээр, шүүхийн шийдвэрийг бүрэн бодитой танилцуулах арга хэмжээ авна.

6.Шүүхийн шийдвэрийн “Удиртгал” болон “Тогтоох” хэсэгт төрийн нууцад хамаарах мэдээлэл агуулагдсан бол тэр хэсгийг хасч хэвлэн, прокурор, оролцогчид гардуулна.

30/39.1 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсэг:

“9.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэл нь иргэний нэхэмжлэгч, иргэний хариуцагчийн гаргасан давж заалдах гомдлыг хянан шийдвэрлэхэд хамаарахгүй.”

2 дугаар зүйл.Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “хохилогч,” гэсний дараа “гэрч,” гэж, мөн зүйлийн 2.4 дэх заалтын “тусгуулах” гэсний дараа “хэрэгт ач холбогдол бүхий бусад байдлыг шалгуулах,” гэж, мөн зүйлийн 2.5 дахь заалтын “асуулт тавих,” гэсний дараа “хариулт авах,” гэж, мөн зүйлийн 2.12 дахь заалтын “оролцох” гэсний дараа “таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндэслэл болсон мөрдөгч, прокурорын санал, шийдвэрийн үндэслэлд хамаарах баримт, мэдээлэлтэй танилцах” гэж, 7.3 дугаар зүйлийн “танилцах,” гэсний дараа “хувийг авах” гэж, 10.8 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн “оролцож байгаа” гэсний дараа “хохилогч,” гэж, 11.9 дүгээр зүйлийн “шуудангийн хаягаар” гэсний дараа “, эсхүл цахим хаягаар” гэж, 14.13 дугаар зүйлийн “прокурор,” гэсний дараа “яллагдагч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч,” гэж, 16.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн “гаргана.” гэсний дараа “Хүсэлтийг хэсэгчлэн хангасан эсхүл хангахаас татгалзсан үндэслэлийг шийдвэртээ тодорхой тусгана.” гэж, 31.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “баривчлагдсан,” гэсний дараа “эсхүл гэмт хэрэгт сэжиглэх үндэслэлтэй хүн,” гэж, 32.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “хэргийн материалыг” гэсний дараа “эх хувиар нь, эсхүл цахим хэлбэрээр” гэж, 33.1 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсгийн “мэдэгдэнэ.” гэсний дараа “Прокурор, оролцогч ирээгүй нь шүүхийн урьдчилсан хэлэлцүүлгийг хойшлуулах үндэслэл болохгүй.” гэж, 34.1 дүгээр зүйлийн “болохгүй.” гэсний дараа “Шүүгдэгч хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй нь шүүх хуралдаан хойшлуулах үндэслэл болохгүй.” гэж, 34.16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “авна.” гэсний дараа “Шүүх хуралдааныг хойшлуулахад хүндэтгэн үзэх шалтгаанаас бусад тохиолдолд энэ хуулийн 33.2 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг баримтална.” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн дараах зүйл, хэсэг, заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/3.2 дугаар зүйл:

“3.2 дугаар зүйл.Шүүх хуралдааныг нээлттэй, хаалттай явуулах

1.Төрийн болон албаны нууц, хүний эмзэг мэдээллийг хамгаалах шаардлагатай, өсвөр насны яллагдагч, арван найман насанд хүрээгүй хохирогчтой холбогдох болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг хаалттай явуулахаар хуульд заасан эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэхээс бусад шүүхийн хэлэлцүүлэг, бүх шатны шүүх хуралдааныг нээлттэй явуулна.

2.Өсвөр насны яллагдагч, арван найман насанд хүрээгүй хохирогчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор улсын яллагдагч, хохирогчийн хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийн хүсэлтийг харгалзан шүүх хуралдааныг нээлттэй явуулж болно.

3.Хэргийн нотлох баримт, үйл явдал нь хүний эмзэг мэдээллээс бусад хувийн мэдээлэл болон байгууллагын нууц мэдээлэлд хамаарч байвал мэдээллийн эзэн буюу хэргийн оролцогч, тэдгээрийн төлөөлөгч, өмгөөлөгчийн хүсэлтээр шүүх хуралдааныг бүрэн, эсхүл түүний зарим ажиллагааг хаалттай явуулж болно.

4.Мэдээллийн эзэн зөвшөөрсөн тохиолдолд хэрэг хянан шийдвэрлэх шүүхийн ажиллагаан дахь хүний эмзэг мэдээллийг олон нийтэд нээлттэй, ил тод байлгаж болно.

5.Хаалттай шүүх хуралдааны явцад илэрхий болсон төрийн болон албаны нууц, байгууллагын нууц, хүний хувийн мэдээллийг шүүгч, шүүх хуралдаанд оролцогч задруулж болохгүй.

6.Шүүх хуралдааныг хаалттай явуулсан бол шүүхийн шийдвэрийн тогтоох хэсгийг нийтэд уншиж сонсгоно.”

2/5.1 дүгээр зүйлийн 2.6 дахь заалт:

“2.6.мөрдөн шалгах ажиллагаа, шүүхийн хэлэлцүүлэг, шүүх хуралдааны үед хийгдсэн дууны, дүрсний, дуу-дүрсний бичлэг болон тэмдэглэлтэй хэргийн материалтай танилцах үед хуулбарлан авах, тэмдэглэлд засвар оруулах тухай хүсэлт гаргах;”

3/14.10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг:

“4.Нэг хэрэгт дахин, эсхүл тусгаарласан хэрэгт шинээр цагдан хоригдсон бол өмнө нь цагдан хоригдсон хугацааг нийт цагдан хоригдсон хугацаанд оруулж тооцно. Мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад дахин гэмт хэрэг үйлдэж цагдан хоригдсон бол цагдан хорих хугацааг шинээр тоолно.”

4/14.13 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Прокурор, яллагдагч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчийн гаргасан санал, хүсэлтийн үндэслэлд хамаарах баримт, мэдээллийг шүүх хэргийн оролцогчид танилцуулж, тэдгээрт тайлбар хийх, холбогдох баримт, мэдээллийг гаргаж өгөх боломжоор хангана. Талуудад танилцуулагдаагүй баримт, мэдээлэл нь шүүхийн шийдвэрийн үндэслэл болохгүй.”

5/31.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг:

“1.Мөрдөгч эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татах тогтоолыг прокуророос хүлээн авсан даруй дуудан ирүүлсэн сэжигтэнд танилцуулж, хувийг гардуулан өгнө. Төрийн нууцтай холбоотой хэргийн яллагдагчаар татах тогтоолыг яллагдагч, түүний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчид гардуулахгүйгээр танилцуулна.”

6/32.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг:

“3.Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан оролцогч хэргийн материалтай 14 хүртэл хоногийн хугацаанд танилцах ба мөрдөгч хэргийн материалтай танилцах боломж, нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Хавтаст хэргийн тоо, хэргийн оролцогчдын тооноос хамааран хэргийн материалтай танилцах хугацааг мөрдөгч 14 хүртэл хоногоор сунгаж болно.”

7/32.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг:

“1.Энэ хуулийн 32.1 дүгээр зүйлд заасан ажиллагаа бүрэн хийгдэж дууссаны дараа мөрдөгч холбогдох саналыг хавтаст хэргийн хамт 3 хоногийн дотор прокурорт шилжүүлнэ.”

8/32.10 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг:

“6.Прокурор хэргийг шүүхэд шилжүүлэхээс ажлын 3-аас доошгүй хоногийн өмнө яллах дүгнэлтийг яллагдагчид гардуулж, энэ талаар түүний хууль ёсны төлөөлөгч, хохирогч, өмгөөлөгчид мэдэгдэнэ.”

9/32.10 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсэг:

“8.Өмгөөлөгч хэргийг шүүхэд шилжүүлэхээс өмнө яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэхтэй холбоотой санал, хүсэлтийг бичгээр гаргаж, хэрэгт хавсаргуулна.”

10/34.8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг:

“2.Хохирогчийг шүүх хуралдаанд оролцуулахаар шүүх шийдвэрлэсэн бол хохирогч ирээгүй нь шүүх хуралдааныг хойшлуулах үндэслэл болно.”

4 дүгээр зүйл. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.1 дүгээр зүйлийн 2.4 дэх заалтын “прокурорт” гэснийг “прокурор, шүүхэд” гэж, мөн зүйлийн “2.7-2.9” дэх заалтын дугаарыг “2.8-2.10” гэж, “2.10-2.15” дахь заалтын дугаарыг “2.12-2.16” гэж, 9.6 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн “мэдүүлэг өгөхөөс татгалзаж, өмгөөлөгчтэй мэдүүлэг өгөх эрхтэй.” гэснийг “мэдүүлэг өгөхөөс татгалзах эрхтэй.” гэж, 11.11 дүгээр зүйлийн “2-5” дахь хэсгийн дугаарыг “3-6” гэж, 15.7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “21” гэснийг “30” гэж, 21.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “эд мөрийн баримтыг” гэснийг “энэ хуулийн 16.1 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан баримтат мэдээллийг” гэж, 32.1 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “тэдний өмгөөлөгчид” гэснийг “тэдний хууль ёсны төлөөлөгч, өмгөөлөгчид” гэж, мөн зүйлийн 9 дэх хэсгийн “тухайн ажиллагаанд холбогдох оролцогчид танилцуулна.” гэснийг “энэ зүйлд заасан журмын дагуу оролцогчид танилцуулна.” гэж, 34.10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “төлөөлж болно.” гэснийг “төлөөлнө.” гэж, 34.12 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн “болно.” гэснийг “болох ба энэ талаарх мэдээллийг харьяалах прокурорын байгууллага, Монголын Өмгөөлөгчдийн холбоонд даруй хүргүүлнэ.” гэж, 34.16 дугаар зүйлийн “6-7” дахь хэсгийн дугаарыг “7-8” гэж, 34.19 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн “1.1-д” гэснийг “1.9-д” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 5.3 дугаар зүйлийн 1.6 дахь заалтын “төлбөрийн чадваргүйн улмаас” гэснийг, 16.12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “энэ хуулийн 16.11 дүгээр зүйлд заасан журмаар” гэснийг, 32.9 дүгээр зүйлийн гарчиг, мөн зүйлийн 1 дэх хэсгийн “яллах дүгнэлт үйлдэх үед” гэснийг, 34.16 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн “хоёр ба түүнээс дээш удаа давтагдаж” гэснийг, мөн зүйлийн 5 дахь хэсгийн “нэг удаа” гэснийг тус тус хассугай.

6 дугаар зүйл. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, 1.16 дугаар зүйл, 3.2 дугаар зүйлийг 2025 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг